

© Nils Fagerberg
Bruksgatan 4 A
748 50 Tobo
0295-34580
nils.fagerberg@home.se

1. Vad är ett långsiktigt hållbart samhälle?

För att ett samhälle skall vara långsiktigt hållbart måste de mänskliga och de naturliga resursernas beständighet prioriteras framför allt annat.

1.1 Kan långsiktig hållbarhet definieras utifrån en hierarkisk syn på produktionsfaktorerna land, arbete och kapital?

Produktionsfaktorn "land" representerar samtliga naturresurser. Utan produktionsfaktorn land kan produktionsfaktorn "arbete" inte verka. Således kan "arbete" endast existera där "land" finns. På samma sätt var den tredje produktionsfaktorn "kapital" ursprungligen beroende av både "land" och "arbete" för att kunna bildas. Idag kan dock kapital även skapas av sig själv ur tomma intet p.g.a. brister i de ekonomiska systemen. Bristerna kan i sin tur härledas till den neo-klassiska ekonomins sätt att hantera företeelser som spekulation, ränta och skuldsättning. Kapital som bildas på detta sätt kan inte anses vara långsiktigt hållbart eftersom det inte har någon relation till jordens ekologiska bärformåga. Således är det endast en del av kapitalet i dagens samhälle som kan anses vara "långsiktigt hållbart kapital" och det är den andel av kapitalet som skapas direkt ur produktionsfaktorerna land och arbete. Med andra ord, långsiktigt hållbart kapital är beroende av att "land" bearbetas genom "arbete" för att kunna anses som långsiktigt hållbart. I en ideal situation bör därför kapital vara kopplat till det land och det arbete som skapat kapitalet. Att förflytta kapital innebär enligt detta resonemang att det land och det arbete som skapat kapitalet förlorar delar av resultatet från sina insatser. Att attrahera kapital är alltså detsamma som att göra anspråk på andras resurser. Å andra sidan, att attrahera kapital är också att sälja ut produktionsfaktorerna land och arbete till ett lägre pris än sina konkurrenter. I båda fallen står "land" och "arbete" som förlorare och "kapital" som vinnare. På en marknad där land är orörligt eller svårörligt, arbete är svårörligt och kapital är lättörligt kommer därför land och arbete, oavsett var de befinner sig, att överutnyttjas och brytas ned till fördel för kapitalintressena.

- 1.1.1 Om kapital i ett långsiktigt hållbarhetsperspektiv kan anses vara rumsligt förenat med land och arbete, i vilken utsträckning och på vilket sätt kan man då tillåta kapitalförflyttningar?
- 1.1.2 Vilka konsekvenser skulle det få för Sverige om finansiella kapitalflöden över nationsgränsen förbjöds (endast betalning för varor och tjänster skulle vara tillåtet) ?
- 1.1.3 Vilka konsekvenser skulle det få för Sverige om finansiella kapitalflöden över nationsgränsen förbjöds, samt att endast byteshandel var tillåten (enligt Daly och Cobbs förslag¹) ?

Syftet med dessa förslag är att göra de tre produktionsfaktorerna mer jämbördiga genom att ge dem en sinsemellan mera likvärdig rörlighet.

1.2 Vad är ett långsiktigt hållbart valutasystem?

¹ Daly, H.E. and Cobb, J.B. 1989. For the common good – redirecting the economy, the environment, and a sustainable future. Andra utgåvan 1994. Sida 229-231.

En långsiktigt hållbar valuta existerar inte och kommer aldrig att existera av samma anledning som att inget ekosystem i längden består av en enda långsiktigt hållbar djurart. En valuta kan aldrig vara helt värdeneutral utan den kommer alltid att främja vissa faktorer framför andra. Således, för att ett valutasystem ska kunna vara långsiktigt hållbart krävs det att det består av flera kompletterande valutor.

1.2.1 Vad innebär en optimal mångfald i ett valutasystem?

Hög mångfald inom såväl ekologi som inom valutasystem innebär hög riskspridning. Låg mångfald innebär högre känslighet för oförutsägbara händelser. En låg mångfald inom ett valutasystem har dock den fördelen att de ekonomiska flödena effektiviseras eftersom reglerna och hindren blir färre. En optimal mångfald i ett valutasystem måste därför balansera ekonomiska effektiviseringsvinster med en minskad förmåga att kunna hantera förändringar.

1.2.2 Vad innebär en optimal skala för en kompletterande valuta?

En valuta har någon form av relation till det geografiska område som den täcker in. Med andra ord, valuta (finansiellt kapital) är relaterat till det "land" och det "arbete" som garanterar dess värde. Den optimala skalan på en valuta bestäms dels av hur valutan själv är uppbyggd, dels av hur samhället som den verkar i är uppbyggt. När skalan är stor ökar den ekonomiska effektiviteten eftersom flödena kan förenklas och rationaliseras. Vid liten skala minskar den ekonomiska effektiviteten eftersom produktionsflödena över valutaområdesgränsen tenderar att bli krångligare. Samtidigt gör en stor skala att den sociala och ekologiska effektiviteten minskar eftersom underhållet till människor och natur blir försämrade. Vid liten skala ökar den sociala och ekologiska effektiviteten eftersom underhållet då mera liknar det naturgivna kretsloppetets förutsättningar för underhåll. En optimal skala på en kompletterande valuta bör därför ta hänsyn till balansen mellan ekonomisk effektivitet jämnt mot social och ekologisk effektivitet.

Det finns även andra viktiga faktorer att ta hänsyn till, nämligen tillgången på exergi samt det sociala kapitalets påverkan på välfärdsfördelningen. Brist på exergi liksom brist på socialt kapital tenderar att minska den optimala skalan, medan riklig tillgång på exergi eller socialt kapital tenderar att öka den optimala skalan.

Ur en annan synvinkel kan optimerandet av ett valutaområde även beskrivas som ett sätt att skapa en mera jämbördig rörlighet för de tre produktionsfaktorerna genom att "kapital" får en fastare förankring till de lokala tillgångarna i "land" och "arbete".

Ett tredje sätt att beskriva den optimala skalan är den storlek där det sociala kapitalet fortfarande är tillräckligt effektivt för att rättvist fördela välfärdsvinsterna som orsakas av ett ojämnt utbyte av resurser i industrialiseringsprocessen (se Hornborg²). Blir det för stort blir uppgiften övermäktig för det sociala kapitalet, medan en för liten skala inte tar till vara på varken det sociala kapitalet eller rationaliseringsvinsterna.

1.2.3 Vilka fördelar och nackdelar har de existerande och de tidigare existerande lokala valutorna?

Det finns flera tusen lokala valutor i bruk i världen idag (enligt Lietaer³) och ännu fler har funnits tidigare i historien. Det måste finnas mycket att lära från det materialet!

1.2.4 Hur kan en lokal kompletterande valuta utformas vid olika värdeprioriteringar?

1.2.4.1 Hur kan en lokal kompletterande valuta som prioriterar ekologisk långsiktig hållbarhet utformas?

1.2.4.2 Hur kan en lokal kompletterande valuta som prioriterar social långsiktig hållbarhet utformas?

² Hornborg, A., 1998. Towards an ecological theory of unequal exchange: articulating world system theory and ecological economics. *Ecological Economics* 25. Sida 127-136.

³ Lietaer, B., 2001. The future of money – creating new wealth, work and a wiser world. Sida 5.

- 1.2.4.3 Hur kan en lokal kompletterande valuta som prioriterar beredskap för en kollaps i den nationella valutans utformas?

1.3 Vad är en långsiktigt hållbar fördelningspolitik?

För att ett samhälle ska vara långsiktigt hållbart krävs det att den genomsnittlige medborgaren skapar mer eller åtminstone lika mycket välfärd som han/hon förbrukar under sin livstid. Med välfärd avses här samhällets samlade tillgångar i naturligt, socialt, human-, tillverkat samt långsiktigt hållbart finansiellt kapital (Kortsiktigt finansiellt kapital har inget positivt värde för den långsiktiga hållbarheten och inkluderas därför inte i välfärden i det här fallet). I dagens industrialiserade länder är det mycket svårt att uppfylla det villkoret. Oftast förbrukar en person mer naturligt kapital under sin livstid än vad han/hon bidrar med till samtliga övriga kapitalkategorier. Vidare så är den nuvarande tendensen i många samhällen att individualism och konkurrens bidrar till att även det sociala kapitalet minskar. Human-, tillverkat samt långsiktigt hållbart finansiellt kapital ökar troligen i många samhällen men står inte i proportion till förlusterna i naturligt och socialt kapital. En viktig orsak till detta är, som tidigare har nämnts, produktionsfaktorernas olika grad av rörlighet. En annan viktig orsak är den orättvisa fördelningen av samhällets tillgångar. Detta är ett misslyckande i så gott som samtliga industrialiserade länder och det beror på att det sociala kapitalet har fått verka på en alldeles för stor skala i förhållande till sin kapacitet. I stället har en ojämn fördelning av både privata tillgångar samt gemensamma samhällstillgångar bidragit till att bryta ner det sociala kapitalet. För att komma till rätta med detta behövs det således en mera rättvis fördelningspolitik på samtliga nivåer. Vidare, för att en omfördelning av tillgångar skall anses rättvis av alla så krävs det att man endast fördelar de gemensamma samhällstillgångarna och inte de tillgångar som är resultatet av individuella ansträngningar. Därmed finns det två kapitalformer som bör klassas som gemensamma samhällstillgångar, nämligen naturligt kapital samt långsiktigt hållbart finansiellt kapital (i det här fallet kan dock allt finansiellt kapital, långsiktigt som kortsiktigt, med fördel behandlas på samma sätt). Dessa två samhällstillgångar är överordnade de övriga tillgångarna för att ge rättvisa förutsättningar för människor att skapa välfärd. En rättvis fördelning av naturresurser och pengar är helt enkelt en förutsättning för långsiktig hållbarhet. När naturresurser och pengar finns tillgängliga för de människor som kan utnyttja dem mest effektivt, istället för att de koncentreras till allt färre individer som är tendensen idag, då har en rättvis fördelning uppstått. Detta ordnas enklast genom att den enskilde individen får betala en marknadsmässigt bestämd hyra till samhället för rättigheten att utnyttja den efterfrågade resursen.

- 1.3.1 Vad skulle ett system med markhyra (enligt Henry Georges förslag⁴) innebära för Sverige?
- 1.3.2 Hur skulle ett nationellt system med markhyra praktiskt kunna införas i Sverige?
- 1.3.3 Hur skulle Henry George idéer om markhyra och gemensamt ägande av mark fungera i liten skala (som en del av ett större traditionellt skattesystem)?
- 1.3.4 Vilka möjligheter finns det med skatt på finansiellt kapital (valutahyra/negativ ränta) i linje med Henry George resonemang kring beskattning av gemensamma samhällsnyttigheter ?

1.4 Vad är en långsiktigt hållbar global beslutshierarki?

Frågan om en global beslutshierarki är förenad med frågan om hur en rättvis fördelning av tillgångar kan organiseras. Långsiktig hållbarhet är förenat med stor flexibilitet för oväntade omvärldsförändringar. Ett samhälle med stor flexibilitet bygger på att det lokala självbestämmandet är så starkt som möjligt. Den långsiktiga hållbarheten stärks således av en decentraliserad beslutsordning.

⁴ George, H., 1879. Progress and poverty. Robert Schelkenbach Foundation, utgåva 1992. Sida 408-421.

1.4.1 Vad innebär det att optimera subsidiaritetsprincipen på global, nationell, regional och lokal nivå i ett långsiktigt hållbart perspektiv ?

Ett globalt samarbete krävs för underhålla gemensamma globala naturtillgångar som t.ex. luft. Om en global valuta etableras så krävs det av nödvändighet ett globalt beslutsforum för det ändamålet. Kanske behövs det också ett globalt organ för att säkerställa en miniminivå på en rättvis fördelning av globala resurser (naturtillgångar?, global valuta?). Många av dagens internationella organ borde dock gå att rensa bort efter en kritisk granskning. Även förutsättningarna för den nationella nivån borde granskas ordentligt. Vägledande bör vara optimerandet av människors frihet att kunna påverka sin egen verklighet utan ombud. Endast då skapas den mångfald som är grunden till flexibilitet och hållbarhet.

1.4.2 Finns det några områden/faktorer (som är centrala för den långsiktiga hållbarheten) som förlorar på att kapitalflöden (naturligt, socialt, tillverkat och finansiellt kapital, dock ej humankapital) lokaliseras enligt subsidiaritetsprincipen, oavsett om de högre nivåerna i samhället fortsätter att främja en internationalisering för alla sorters kapital?

Denna fråga är intressant eftersom den kan ge oss vägledning i vilken grad som förändringar kan genomföras underifrån. Finns det några nackdelar för den långsiktiga hållbarheten när strukturomvandlingar genomförs med början på det lokala planet? (Humankapital, d.v.s. mänskliga kunskaper och färdigheter bör däremot inte hindras eller regleras i någon form.)